

Inflyatsiya Va Uning Investitsiyalar Samaradorligiga Ta'siri

Malikova Dilrabo Muminovna

SamISI, "Investitsiya va innovatsiyalar" kafedrası dotsenti v.b., i.f.f.d. (PhD)

Hikmatov Zehniddin Shokir o'g'li

SamISI talabasi

Annotatsiya: Investor o'z pulini qayerga qo'yishni tanlaganida, u inflyatsiyani hisobga olishi kerak. Inflyatsiya investitsiyalarning haqiqiy qiymatini pasaytirishi va bozor noaniqligini oshirishi mumkin, bu esa investor qarorlarini qiyinlashtirishi mumkin. Biroq, portfelni to'g'ri boshqarish va inflyatsiyani hisobga olgan holda aktivlarni tanlash uning salbiy oqibatlarini yumshatishga yordam beradi. Inflyatsiya, ayniqsa, uzoq muddatda daromadga ta'sir qiladi. Maqolada "inflyatsiya" atamasining mazmun-mohiyati, turli mezonlarga ko'ra inflyatsiya turlari, inflyatsiyaning kelib chiqish sabablari va oqibatlari ko'rsatilgan, shuningdek, O'zbekistondagi inflyatsiya tahlil qilingan va inflyatsiya davrida investorlarning o'z kapitalini himoya qilish yo'llari ko'rib chiqilgan.

Keywords: inflation, money, time, inflation, causes, consequences, investment, effectiveness.

Inflyatsiya – bu iqtisodiyotda tovarlar va xizmatlar narxlarining umumiy darajasi o'sishining barqaror va uzoq davom etishi bilan tavsiflangan iqtisodiy hodisa. Inflyatsiya natijasida pul asta-sekin sotib olish qobiliyatini yo'qotadi, bu esa vaqt o'tishi bilan uning qiymatining pasayishiga olib keladi.

Inflyatsiya sabablari xilma-xil bo'lishi mumkin va ular orasida pul massasining ko'payishi (masalan, Markaziy bank tomonidan yangi pulni muomalaga chiqarish orqali), taklif cheklangan bo'lsa, tovarlar va xizmatlarga talabning oshishi, xarajatlarning oshishi kiradi, ishlab chiqarish hajmi va tovarlar hamda xizmatlar uchun jahon narxlarining o'zgarishi kabi tashqi omillar ta'siri bo'lishi mumkin.

Inflyatsiya iqtisodiyotga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Inflyatsiyaning ijobiy tomonlari qatoriga o'rtacha inflyatsiya davrida iste'mol va investitsiyalarni rag'batlantirish, shuningdek, qarz majburiyatlarining real qiymatini pasaytirish kiradi. Biroq, inflyatsiya darajasi juda yuqori bo'lsa, aholining xarid qobiliyatining pasayishi, bozordagi noaniqlik, moliya tizimining beqarorlashishi va iqtisodiy o'sishni cheklash kabi salbiy oqibatlar yuzaga kelishi mumkin.

Inflyatsiya rivojlanish sabablari, davomiyligi va tezligiga qarab turli shakllarda namoyon bo'lishi mumkin. Inflyatsiyaning asosiy turlari: monetar, talab, xarajatlar, kutilayotgan, tarkibiy va h.k.

Monetar (pul) inflyatsiya: Inflyatsiyaning bu turi iqtisodiyotdagi pul massasining ko'payishi bilan bog'liq. Odatda, pul inflyatsiyasi markaziy bankning normal iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun zarur bo'lganidan ko'proq pul chiqarishi tufayli yuzaga keladi. Bu qo'shimcha banknotlarni muomalaga chiqarish yoki kredit berish hajmini kengaytirish natijasida yuzaga kelishi mumkin.

Talab inflyatsiyasi: Bu turdagi inflyatsiya taklif chegaralanganda tovar va xizmatlarga talabning oshishi natijasida yuzaga keladi. Bu iste'mol, investitsiyalar yoki davlat xarajatlari ishlab chiqarishning tegishli o'sishsiz ko'payishi natijasida yuzaga kelishi mumkin.

Xarajatlar inflyatsiyasi: Inflyatsiyaning bu turi mahsulot va xizmatlar ishlab chiqarish tannarxining oshishi bilan bog'liq. Bu xomashyo, energiya, mehnat xarajatlari yoki boshqa ishlab chiqarish

resurslari narxlarining oshishi natijasida yuzaga kelishi mumkin, natijada yakuniy mahsulotlar narxi oshishi mumkin.

Kutilayotgan inflyatsiya: Odamlar narxlarning kelajakda o'sishi davom etishini kutishganda, bu kelajakdagi inflyatsiya bosimini kutgan holda narxlarni oshirish orqali inflyatsiyaga olib kelishi mumkin. Bu ijobiy teskari aloqa davrini yaratadi va inflyatsiya tendentsiyalarini tezlashtiradi.

Tarkibiy inflyatsiya: Inflyatsiyaning bu turi iqtisodiyot strukturasiidagi o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lib, ayrim tovarlar yoki xizmatlar narxlarining oshishiga olib kelishi mumkin. Masalan, resurslar tanqisligi, soliq o'zgarishlari yoki global savdodagi o'zgarishlar ma'lum tovarlar yoki xizmatlar narxiga ta'sir qilishi mumkin.

Ushbu turdagi inflyatsiyaning har biri iqtisodiyotga turli xil ta'sir ko'rsatishi mumkin va unga qarshi kurashish uchun turli xil choralarni talab qiladi.

Inflyatsiya investitsiya ko'rsatkichlariga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Inflyatsiya vaqt o'tishi bilan pulning sotib olish qobiliyatini pasaytiradi. Bu shuni anglatadiki, vaqt o'tishi bilan investor bir xil miqdordagi pulga kamroq tovar yoki xizmatlar sotib olishi mumkin. Natijada investitsiya daromadlari kamayishi mumkin.

Inflyatsiya investitsiyalarning nominal va real daromadlari o'rtasidagi farqga ta'sir qiladi. Nominal daromad investitsiya qiymatining pul shaklida o'zgarishini aks ettiradi, real daromad esa inflyatsiya ta'sirini hisobga oladi. Shuning uchun investorlar o'z investitsiyalarining haqiqiy qiymatini baholash uchun inflyatsiyani hisobga olishlari kerak.

Markaziy banklar odatda inflyatsiyaga foiz stavkalarini oshirish orqali javob beradilar. Bu qarzarlar va investitsiya xarajatlariga ta'sir qilishi mumkin. Yuqori foiz stavkalari, ayniqsa, uzoq muddatli loyihalarga investitsiyalarni to'xtatishi mumkin.

Inflyatsiya investorlarning bozor kutilmalariga ham ta'sir qilishi mumkin. Agar investorlar inflyatsiya o'sishini kutsalar, ular o'z portfellarini himoya qilish choralarni ko'rishlari mumkin, bu esa aktivlar qiymatiga ta'sir qilishi mumkin.

Inflyatsiya bozordagi noaniqlikni oshirishi mumkin, bu esa investorlar uchun xavflarni oshirishi mumkin. Investorlar tovarlar va xizmatlarning kelajakdagi narxlari va iqtisodiyotning uzoq muddatli istiqbollari haqida noaniqlikka duch kelishlari mumkin.

O'zbekistonda ilgari inflyatsiya yuqori bo'lgan, biroq hukumat so'nggi yillarda uni jilovlash choralarni ko'rdi. O'zbekiston Markaziy banki ma'lumotlariga ko'ra, 2020 yilda mamlakatda inflyatsiya 11,14 foiz, 2021 yilda 9,98 foiz, 2022 yilda 12,25 foiz, 2023 yilda 8,77 foizni tashkil qilgan.

Inflyatsiyaning investitsiyalarga salbiy ta'sirini kamaytirish uchun muayyan chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq. Misol uchun, investorlar inflyatsiyaning o'z investitsiyalari samaradorligiga salbiy ta'sirini kamaytirish uchun bir qator choralarni ko'rishlari mumkin. Ushbu tadbirlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ✓ inflyatsiyadan tezroq narx oshishiga moyil bo'lgan aktivlarga investitsiya kiritish;
- ✓ inflyatsiyadan himoyalangan aktivlarga investitsiya qilish;
- ✓ fyuchers va opsiyonlar kabi xedjirlash vositalaridan kengroq foydalanish.

Xulosa qilib aytganda, inflyatsiya investorlar investitsiya qarorlarini qabul qilishda e'tiborga olishlari kerak bo'lgan muhim omil hisoblanadi. Inflyatsiyaning investitsiya ko'rsatkichlariga ta'sirini tushunish investorlarga ko'proq ratsional qarorlar qabul qilishga va muvaffaqiyatga erishish imkoniyatlarini oshirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Маликова Д. М., Зиёдиллоева Ф. Н., Расулова К. У. СУЩНОСТЬ ИНФЛЯЦИИ И ЕЕ ПОСЛЕДСТВИЯ //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 30. – №. 1. – С. 154-158.

2. Маликова Дилрабо Муминовна, & Нурмаматов Абдулхаким. (2023). ВЛИЯНИЕ ИНДЕКСА ИНФЛЯЦИИ НА ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНВЕСТИЦИЙ. *Ta'lim Innovatsiyasi Va Integratsiyasi*, 5(2), 10–13. Retrieved from <http://web-journal.ru/index.php/ilmiy/article/view/573>.
3. Маликова Д. М., Курбанов Л. Х. НЕЗАМЕНИМАЯ РОЛЬ ДЕНЕГ В ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ // *Journal of new century innovations*. – 2023. – Т. 30. – №. 5. – С. 3-6.
4. Маликова Д. М. и др. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КРЕДИТА: СУЩНОСТЬ И ФУНКЦИИ // *Journal of new century innovations*. – 2023. – Т. 30. – №. 4. – С. 3-6.
5. Сайфутдинов Ф.Ф., Сафин Т.В. ВЛИЯНИЕ ИНФЛЯЦИИ НА ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ СТРАНЫ // *Вестник науки*. 2023. №5 (62).
6. Бондаренко Евгений Владимирович Влияние инфляции на предпринимательскую и инвестиционную деятельность // *Научный вестник: финансы, банки, инвестиции*. 2019. №4 (49).
7. Usmonova Dilnoza Xodjimuratovna. (2024). *Ishsizlik va inflyatsiya o'rtasidagi bog'lilik va uning iqtisodiy rivojlanishga ta'siri*. *Journal of Universal Science Research*, 2(2), 401–411.